

ถอดรหัสสภาพชาดก
‘วัตถุนิยม’

กอบกู้มรดกวัฒนธรรมจากจิตรกรรมพุกาม

ถอดรหัสภาพชาดก ‘วัดถนนมาชี’

กอบกู้มรดกวัฒนธรรมจากจิตรกรรมพุกาม

พกามมีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางของพุทธศาสนานิกายเถรวาทของเอเชียอาคเนย์ระหว่างยุครุ่งเรืองในคริสต์ศตวรรษที่ 11-13 ที่มีอิทธิพลทางศาสนาอย่างกว้างขวางและเผยแผ่เข้ามาในดินแดนไทย มีเครือข่ายจากความสัมพันธ์ของพุกามในหลายพื้นที่ เช่น ทรัพยากรชัยในภาคเหนือ และลพบุรีราชบุรี ในภาคกลาง

ความเสื่อมสภาพของโบราณสถานในพุกามนั้น ศ.ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ เจ้าของโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สวก. พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในบริบทวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ (คริสต์ศตวรรษที่ 11-ปัจจุบัน) ระบุมีหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติดังเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งล่าสุดบนรอยเลื่อนสกายที่สร้างความเสียหายระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การเกิดแผ่นดินไหวหลายครั้งแต่โบราณสถานยังคงอยู่ ก็แสดงให้เห็นว่ามีการใช้เทคโนโลยีทางวิศวกรรมก่อสร้างที่ก้าวหน้าพอสมควรในอดีต ขณะที่ภาพจิตรกรรมก็ได้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลาและคุณภาพของวัสดุ ส่วนความเสียหายจากมนุษย์ การบูรณะโบราณสถานในอดีตมักใช้ปูนขาวทาทับทำให้ภาพจิตรกรรมเปลี่ยนรูปไป

ศ.ดร.เสมอชัยกล่าวในการประชุมวิชาการ “เถรวาทในเอเชียอาคเนย์: ศิลปะ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม” นำเสนอผลงานวิจัยในโครงการและนิทรรศการ “สนามโครงการ”: 3D Scanning กับการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังและสนามชาติพันธุ์-วัฒนธรรม โดยความร่วมมือคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ว่า โครงการของตนสนใจศึกษาภาพจิตรกรรมพุกามอย่างต่อเนื่องมากกว่าสิบปี ทำความเข้าใจประวัติศาสตร์พุทธ

ศ.ดร.เสมอชัย
พูลสุวรรณ

ดร.เกรียงไกร
เกิดศิริ

ศาสนาในประเทศไทยด้วยการย้อนไปในอดีต ซึ่งเราต้องรับรู้ภายใต้กรอบภูมิศาสตร์อีกแบบหนึ่ง และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ไม่ใช่รัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่

“เราต้องเข้าใจถึงความซับซ้อนของวัฒนธรรมพุทธศาสนาและผูกพันเป็นหนึ่งในเดียวกันของภูมิภาคนี้ในภาพรวมก่อนที่จะถูกแบ่งแยก เราให้ความสำคัญของภาพจิตรกรรมที่วัดถนนมาชี โบราณสถานขนาดใหญ่ของเมืองพุกาม ประเทศเมียนมา ในหลายด้านทั้งการเป็นตัวอย่างของแบบแผนการเขียนภาพที่ซับซ้อน ซึ่งจะทำให้เข้าใจความคิดของผู้สร้างงานว่าคิดและตัดสินใจอย่างไรจึงได้แสดงออกเช่นนั้น รวมถึงการที่ภาพจิตรกรรมเหล่านั้นได้รับความเสียหายจากกระแสน้ำท่วมและการตื่นตัวของ

คณะวิจัย

การสำรวจร่องรอยภาพจิตรกรรมบนผนัง

สร้างพิพิธภัณฑ์ในทวีปยุโรปช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ถึงช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 ได้ทิ้งปัญหาว่าปัจจุบันเราควรมีวิธีการจัดการ

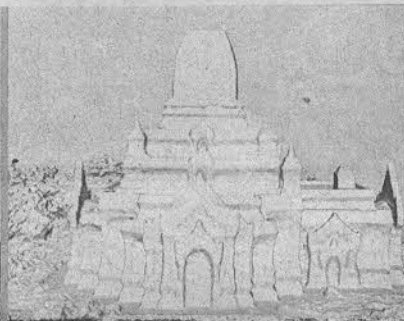
มรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมหรือไม่ชอบธรรม”

การตั้งคำถามของ ศ.ดร.เสมอชัยที่จากรักษาามรดกทางวัฒนธรรมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาก ทั้งในมิติด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใส่ใจและใคร่ครวญให้ดีขึ้นด้านทางวัฒนธรรม นักวิจัยผู้ครอบครอง และองค์การที่เกี่ยวข้องอย่างยูเนสโก

คณะวิจัยได้ถอดรหัสภาพ

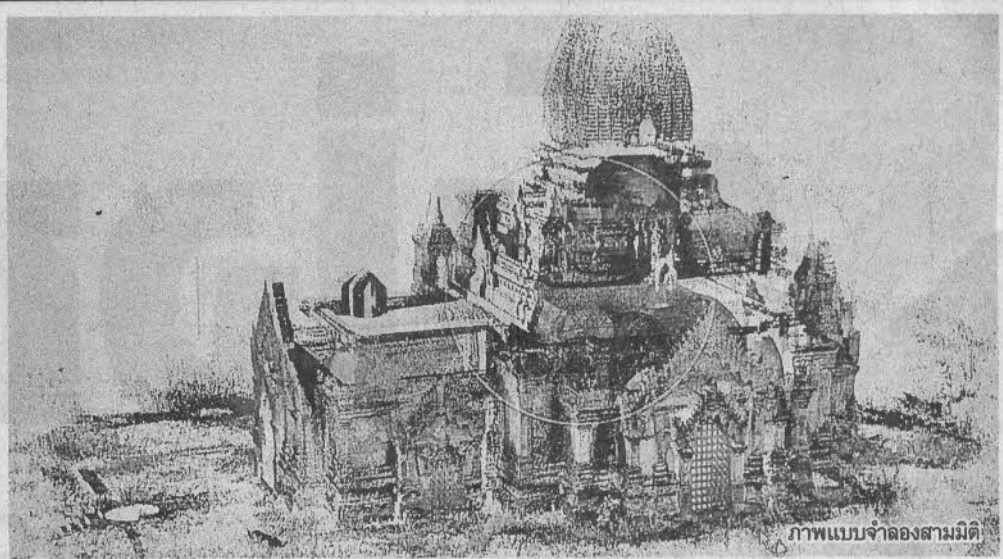

ภาพแบบจำลองสถาปัตยกรรม

ชาดก ภาพซี'

จิตรกรรมปูนขาว

ภาพแบบจำลองสามมิติ

มอดิตพระพุทธรูปเจ้า 28 พระองค์ตามคัมภีร์พุทธวงศ์ ตำแหน่งการเขียนภาพ ผนังทั้งสี่ด้าน โดยด้านบนมีภาพของพระพุทธรูปเจ้าแต่ละพระองค์ตามลำดับการอุปถัมภ์โลก ส่วนด้านล่างมีภาพเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์เสด็จออกบรรพชาด้วยพาหนะที่แตกต่างกัน จารึกแต่ละพระองค์มีชื่อบาลีของพระพุทธรูปเจ้า ชนิดของต้นมหาโพธิ์ ความสูงของพระวรกาย อายุของพระพุทธรูปเจ้า และพาหนะทรง ซึ่งพบว่ามีส่วนคลาดเคลื่อนไปจากหลักฐานเดิม โดยเฉพาะภาพการแสดงพาหนะทรงของพระพุทธรูปเจ้า 3 พระองค์แรกซึ่งในคัมภีร์พุทธวงศ์ไม่ได้นิยามอย่างละเอียด ทำให้

ขาดแหล่งร่องรอยที่ถูกทิ้งไว้บนผนัง เพื่อคำนวณว่ามีภาพจิตรกรรมกี่ชิ้นที่หายไป แต่ละชิ้นมีขนาดและขอบเขตอย่างไร ทั้งภาพเกี่ยวกับจักรวาลชาดก พุทธประวัติและบริณพยาน รวมถึงภาพทั่วไป เป็นพื้นฐานในการจัดทำข้อมูลภาพจำลองสามมิติและกลับไปแก้ไขในตำแหน่งที่สูญหายไปอีกครั้งให้ครบถ้วนในโลกดิจิทัล รวมถึงสร้างข้อสันนิษฐานว่าด้วยโปรแกรมการเขียนภาพที่สมบูรณ์ การวางระบบให้ภาพมีความสัมพันธ์กันและปรับโครงสร้างภาพให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้งบนพื้นฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ และแม้ภาพจิตรกรรมที่วัดเตนมาซึ่งจะมีแบบแผนการเขียนภาพพิเศษบางอย่าง แต่เราก็จะวิเคราะห์ให้ได้ว่าภาพที่หายไปนั้นคืออะไร และเปรียบเทียบกับโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน

รอยภาพจิตรกรรมบนผนัง

ภาพจิตรกรรม

ในทวีปยุโรปช่วงครึ่งหลังของถึงช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันเราควรมีวิธีการจัดการ

มรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมอย่างไรกับที่มาอันไม่ชอบธรรม"

การตั้งคำถามของ ศ.ดร.เสมอชัย ถึงความชอบธรรมที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมต่อไปจึงเป็นโจทย์ร่วมสมัยที่มีความท้าทายเป็นอย่างมาก ทั้งในมิติด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ซึ่งบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายควรใส่ใจและใคร่ครวญให้ดี ไม่ว่าจะเป็นประเทศต้นทางทางวัฒนธรรม นักวิชาการ พิพิธภัณฑ์ ผู้ครอบครอง และองค์กรวัฒนธรรมระดับโลกอย่างยูเนสโก

คณะวิจัยได้ถอดรหัสภาพชาดกในอาคารซึ่ง

ตั้งข้อสังเกตว่าพุกามน่าจะมีคัมภีร์หลายเวอร์ชัน คณะวิจัยได้เห็นตัวอย่างวัตถุวัฒนธรรมที่ตกเป็นจำเลยในยุคล่าอาณานิคม โดยเฉพาะภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังจำนวนมากที่ถูกกะเทาะและลักลอบนำออกไปจากพุกามอย่างเป็นระบบโดยชาวต่างชาติ และนำไปจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาที่เมืองฮัมบูร์ก ประเทศเยอรมนี ซึ่งคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยศิลปากรนำโดย

ศ.ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเครื่องมือสแกนภาพสามมิติและโดรนสำรวจพื้นที่ผนังภายในทั้งหมด

ดร.เกรียงไกรบอกว่า การศึกษาทางวินัยนี้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลุ่มลึกมากขึ้น ในฐานะที่ไทยเป็นสมาชิกเอเชียอาคเนย์ที่เกี่ยวข้องกับพุกามยุคโบราณจนมาถึงปัจจุบันที่พุกามกำลังจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เราจึงควรมีส่วนร่วมในความภาคภูมิใจ และมีบทบาทในการร่วมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการด้วยการช่วยกอบกู้มรดกทางวัฒนธรรมด้วยพื้นฐานความรู้และเทคโนโลยีของเรา อันจะส่งผลทั้งต่อภูมิภาคและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เปรียบเสมือนการทอดสะพานสู่เพื่อนบ้านในโดเมนของวิชาการ

ในขั้นตอนต่อไปเราจะเรียนรู้ไปด้วยกันแบบ "เพื่อนช่วยเพื่อน" เราควรมองประวัติศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คิดให้มากกว่าเส้นพรมแดนประเทศ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมืออีกหลายด้าน ในภายภาคหน้า โดยงานวิจัยของเราได้มีความสัมพันธ์กับกรมโบราณคดีของเมียนมา ซึ่งจะเป็นช่องทางความร่วมมืออย่างยั่งยืนต่อไป

